

המשקוף כו' עד שנתחייב בלינה. ושפיר י"ל כמו שנת"ל דפסח מצרים יתירה על פסח דורות, שמלבד דין הזאת הדם מצותה בהגעה שיהא הדם מונח על המזבחות.

ואולי יש לומר דמ"ש בתוספתא „פסח מצרים לא הי' טעון דמים וחלבים לגבי מזבח“, אין הכוונה (כפ"י רבינו גרשום ורש"י הג"ל במנחות) שלא חל על המשקוף וכו' דין מזבח כלל, אלא רק דסוף סוף פסח דורות חמור יותר מפסח מצרים כיון שטעון דמים וחלבים על גבי המזבח ממש (שבמקדש). אבל ראה מנחת בכורים לתוספתא שם, דהא דס"ל להתוספתא שם שבפסח מצרים לא נהגו בו דקין ותכלולין הוא לפי שאין מן הדם למזבח, ועיין גם קרבן העדה לירושלמי שם ששני הדינים תלויים זה בזה. וצ"ע.

לומר דחייב ללון דוקא באותו בית בו נקרב הקרבן, ועל כרחך צריך לומר דחל עליהם דין מזבח.

וזאת ועוד, הרי אפילו גבי במה קטנה חזינן דלא נאמר בה דין מחיצות ופסול יוצא (זבחים קכ, א), והיינו משום דליכא שום קדושת חפצא בבמה ולכן אין הקרבת הקרבן מתיחס לגוף המקום, ואם מצינו לומר דהך לא תצאו איש וגו' מדיני הקרבן הוא, על כרחך צריך לומר דהא דנאמר דין מזבח בפסח מצרים, דכל א' וא' שוחט בתוך ביתו (ראה תוספתא שם), אינו בגדר במה קטנה בזמן היתר הבמות, אלא דנאמרה גזירת הכתוב בפסח מצרים שחייל על המשקוף והמזוזות כעין קדושת מזבח דמקדש, ולכן שייך לומר דחל דין מקום על הבית שבו נזרק הדם על

סימן כג

קרבן פסח בי"ד שחל בשבת

וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת, והלא הרבה יותר ממאתים פסחים יש לנו שדוחין את השבת (כלומר, יותר ממאתים קרבנות יש שדוחין שבת בשנה כו'. רש"י). אמרו לו מנין לך אמר להם נאמר מועדו בפסח כו', ועוד ק"ו הוא ומה תמיד כו' מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם.

סיפור זה הובא ג"כ בירושלמי (שם), אלא שמוסיף שם: א"ר אבון והלא אי אפשר לשני שביעית שיחול י"ד להיות

בפסחים ריש פ"ו: ת"ר הלכה זו (שפסח דוחה שבת. רש"י) נתעלמה מבני בתירא, פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו, אמרו כלום יש אדם שיודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו, אמרו להם אדם אחד יש שעלה מבבל והלל הבבלי שמו ששימש שני גדולי הדור שמעי' ואבטליון ויודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו, שלחו וקראו לו אמרו לו כלום אתה יודע אם הפסח דוחה את השבת אם לאו אמר להם

מהלל הילפותות (מהיקש, ק"ו וגז"ש) עד שאמר להן „שמעתי משמעי' ואבטליון". וא"כ הכא נמי אין שום הכרח שר' יונתן קיבל את דברי ר' יאשיהו. ואם נאמר שדחיית קרבן פסח את השבת היא הלכה פסוקה וקבועה מדור דור אלא שאירע נס גדול שנתעלמה הלכה זו מבני בתירה ומכל ישראל כדי לתת גדולה להלל, נמצא שלאחר כמה דורות (דר' יאשיהו ור' יונתן תלמידי ר' ישמעאל היו (מנחות נז, ב) וחזו אחרי החורבן) שוב קרה נס ונתעלמה הלכה זו מר' יונתן.

אשר על כן נראה, דבאמת גם במשך כל הדורות עד זמן בני בתירה והלל לא היתה בזה הלכה פסוקה, ותמיד נחלקו בזה אבות עולם, והיו דורות שנפסקה הלכה כך והיו דורות שנפסקה הלכה שפסח אינו דוחה את השבת. וכמו שמצינו כגון דא לענין תפלין דרש"י ור"ת, שהקושיא מפורסמת כיצד נתחדשה לרש"י ור"ת פלוגתא זאת, והלא הנחת תפלין היא מעשים בכל יום וניתי אנן ונחזי אבותינו כיצד הניחו תפלין. ועל דרך קושיית הגמ' (ברכות כב, ב) בפלוגתת תנאי ואמוראי בטבילת עזרא „ונחזי עזרא היכי תקן", ובתוס' שם „בהרבה מקומות גבי שאר תקנות לא פריך גמרא הכי אלא שאני הכא דדבר הרגיל בכל יום היא על כן אנו זכורים", וכל שכן גבי תפלין שאין צריכים לזכור על זה אלא רק לבדוק תפלין של אבותינו.

ועיין קושיית הגאונים שהובאה בבית יוסף (או"ח סי' תקצ) לענין דין תרועה

בשבת (והלא אי אפשר לב' שמיטות שהן י"ד שנה שלא יחול בהן **ערב פסח** בשבת וכיון שזמן קצר הוא איך נעלם ונשכח מכל ישראל דין זה דפסח דוחה שבת. **קרבן** העדה), ולמה נתעלמה מהן כדי ליתן גדולה להלל (שיודע מה שלא ידעו כולם ויהי' נשיא בישראל. קרבן העדה).

והנה לפום ריהטא משמע שדחיית קרבן פסח את השבת היא הלכה פסוקה וברורה (וכסתם משנה בפסחים שם) אלא שמשמיה גרמו להו שישכח הדבר מבני בתירה וכן מכל ישראל (כלשון הקרבן העדה) כדי שהלל יעלה לגדולה להיות נשיא. וצ"ע דלכאורה הרי זה דבר תמוה ונס יוצא מגדר הטבע לגמרי שתשתכח מכל ישראל הלכה קבועה ופסוקה מדור דור, והרבה דרכים למקום כיצד ליתן גדולה להלל מבלי צורך לעשות נס גדול כזה¹.

ותו קשה, דבמכילתא בא (יב, ו. וכן ספרי בהעלותך ט, ב. פינחס כת, ב) איתא: „ושחטו אותו כו' בשאר כל הימים חוץ מן השבת או אף בשבת ת"ל ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו ואפילו בשבת דברי ר' יאשי', נם לו ר' יונתן ממשמע הזה עדיין לא שמענו" – ומשמע שגם אצל ר' יונתן לא הוי פסיקא ל"ה מילתא דשחיטת הפסח דוחה שבת. ואע"פ שר' יאשיהו השיב לו אח"כ שילפינן מגזירה שוה מקרבן תמיד, הרי לא נאמר שר' יונתן הודה לו, ויעויין בירושלמי שם שבני בתירה לא קיבלו

(1) בצל"ח פסחים שם פירש ששכחו לעבר את השנה שלא יחול י"ד בשבת, עיין שם. וכבר הקשו עליו. ואכ"מ.
פניני מנחם - ב' / שניאורסון, מנחם מנדל בן לוי יצחק {עמוד 88} {3106664}

וי"ל על פי מה שכתב הרמב"ם בהל' ממרים (רפ"ב): "בית דין הגדול שדרשו באחת מן המדות כפי מה שנראה בעיניהם שהדין כך ודנו דין ועמד אחריהם בית דין אחר ונראה לו טעם אחר לסתור אותו הרי זה סותר ודן כפי מה שנראה בעיניו שנאמר אל השופט אשר יהי בימים ההם, אינך חייב ללכת אלא אחר בית דין שבדורך", ומקורו בראש השנה (כה, ב) "יפתח בדורו כשמואל בדורו" (כמ"ש בכס"מ שם), ובהלכה שלאח"ז: "בית דין שגזרו גזירה או תקנו תקנה והנהיגו מנהג כו' ועמד בית דין אחר ובקש לבטל דברים הראשונים כו' אינו יכול עד שיהי גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין". ומפשטות לשון הרמב"ם משמע, דגבי עקירת דברי בית דין ראשון שלמדו באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן (דאיירי בה בהלכה שלפנ"ז), אין צריך שיהי גדול ממנו בחכמה ובמנין (שהרי לא הזכיר שם תנאי זה), וכ"כ להדיא בכסף משנה ורדב"ז שם, דהרמב"ם אוקי להא שצריך להיות גדול ממנו בחכמה ובמנין רק אם נחלקו בגזירה או תקנה כו', אבל אם נחלקו שזה דורש באחת מן המדות וזה באחרת יכול בית דין אחרון לבטל דברי הראשונים אפילו אינו גדול ממנו בחכמה ובמנין (ועיי' בכסף משנה שם הטעם שאמוראים אינם יכולים לחלוק על תנאים, וכן מיום חתימת הגמרא אי אפשר לחלוק עליה), ועל זה קאי מ"ש רז"ל אין לך אלא שופט שבימך.

והנה בגמ' ר"ה (שם) מפורש "ירובעל בדורו כמשה בדורו", שמזה מובן

הנאמר בתורה אם היא שברים תרועה או שניהם, דהיאך היו ישראל יוצאים ידי חובתם עד שבא רבי אבהו ותיקן שיהיו תוקעין תשר"ת תש"ת תר"ת, ובב"י שם בסוף דבריו כתב שלדעת הרמב"ם והסמ"ג (דס"ל שהוא ספק גמור לענין דין, תרועה מהי) "קודם רב אבהו כל מקום הי' נוהג כסברת רב המקום ההוא, וכשבא רבי אבהו קבץ כל הספיקות והתקין שיעשה כדברי כולם כו'".

ובעין זה הוא לענין פלוגתת רש"י ור"ת, שפלוגתא זו לא התחילה מהם אלא כמו שנחלקו הם כך נחלקו בדורות שלפניהם, יש שהניחו כך ויש שהניחו כך (ראה בכל זה בס' אות חיים ושלום להרה"ק ממנוקאטש הל' תפלין סל"ד סק"ב ואילך. ובעוד אחרונים). ובזה מיושב ג"כ הא שמצאו בגניזה תפלין הן כרש"י והן כר"ת, שע"פ הנ"ל מובן שאי אפשר להביא מזה שום ראיה לענין הילכתא, לא לכאן ולא לכאן.

אך לכאורה עדיין אין הדבר מבורר, שהרי סוף סוף הניחו בני ישראל תפלין מזמן משה (מלבד למ"ד שלא נתחייבו ישראל תפלין במדבר) וא"כ איך לא היתה מסורה מאב לבנו מזמן משה בסדר פרשיות של תפלין. וכן בפלוגתת ב"ש וב"ה (מנחות מא, ב) גבי ציצית, "כמה חוטין נותן", והלא בג"י קיימו מצות ציצית מזמן משה בלי הפסק, והיאך נולדה פלוגתא זו. וכאן לא שייך לתרץ שהן מהלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה (תמורה טז, א) שהרי אין זה שייך לזכרון או שכחה אלא ניתי תפלין וציצית ונחזי.

דורו של משה) באופן אחר. וכן בפלוגתת ב"ש וב"ה לענין ציצית.

ומעתה י"ל בנדו"ד, י"ד שחל בשבת, שיסוד השאלה אם פסח דוחה שבת הוא במדות שהתורה נדרשת בהן (כנ"ל הילפותות שהביא הלל מגז"ש וק"ו), שלא היתה הלכה פסוקה ויתכן שב"ד בדור אחד פסק כך ובדור אחר פסק אחרת, ובכל פעם סמכו על ב"ד שבימיהם לפסוק ההלכה. ומיושב בפשטות הא דבדורות שלאח"ז, בימי ר' יונתן ור' יאשיהו, שוב נחלקו בהלכה זו.

ובזה יובן גם הסיפור שנתעלמה הלכה זו מבני בתירה, שאין הכוונה שנתעלמה מהם ומכל ישראל הלכה פסוקה וברורה מדורי דורות, שזה נס יוצא מגדר הטבע לגמרי, אלא דמעיקרא לא היתה הלכה קבועה וברורה ובמילא לא היתה שום קבלה אצל כל ישראל איך לנהוג בהלכה זו, אלא שאם הב"ד שבימיהם כבר הכריעו ופסקו בהלכה זו שוב לא היו בני בתירה מעיינים עוד פעם בזה אלא סומכים על פסק הב"ד בפעם האחרונה, וזוהי כוונת הש"ס שנתעלמה מבני בתירה הלכה זו, היינו שנתעלמה מהם ההכרעה האחרונה של הב"ד שבימיהם והוצרכו לעיין בהלכה זו מחדש, ועל זה אמרו בירושלמי ששכחה זו היתה נס מאת הקב"ה כדי לתת גדולה להלל. וק"ל.

שהדין ד"שופט שבימין", שבית דין אחרון יכול לחלוק על בית דין שלפניו גם אם אינו גדול ממנו בחכמה ובמנין, היינו אפילו אם יודעים (על פי מסורה) שכך נפסק בבית דין של משה רבינו, דאם אין המדובר בדבר התלוי בקבלה או שהיא גזירה או תקנה, אלא באופן דרשת הכתובים במדות שהתורה נדרשת בהן, אזי כל בית דין ובית דין במשך כל הדורות יכול לפסוק כפי הנראה להם גם אם יודעים שב"ד שלפניהם פסקו אחרת, ואפילו ב"ד של משה. ועיין חולין (קכד, סע"א) „האלקים, אי אמר לי יהושע בן נון משמי' לא צייתנא לי'“, הרי שאינו חייב לקבל אפילו מיהושע בן נון² [ובסדר הדורות (ד' אלפים תתקל) הובא סיפור מרבינו תם ומשה לענין קשירת קשר של תפלין בכל יום, ש"ירד ר"ת ואמר משה טעית", עיין שם בארוכה].

ובמילא מובן כיצד נוצרה מחלוקת בסדר הנחת הפרשיות בתפלין, כי כל ב"ד וב"ד פסק בדורו כפי שהי' נראה לו על פי מדות שהתורה נדרשת בהן כנ"ל (שהרי הפלוגתא באופן הנחת הפרשיות אינה בענין תקנה או גזירה), אף אם היו לפנייהם תפלין מדור הקודם (עד

(2) ואע"פ שבבית יוסף יו"ד סרמ"ב (הובא בט"ז שם סק"כ) מדייק „יהושע בן נון“ דוקא ולא משה, כי אסור לחלוק על משה – הרי בחולין שם לא איירי בדבר התלוי במדות שהתורה נדרשת בו (וכן לא בשבת קד, א': „ואמרו מילי דאפילו מימי יהושע בן נון לא איתמר כוותיהו“).